

BENEDEK ELEK

(Kisbacon, 1859. – Kisbacon, 1929.)

HONVÁGY

Hol a keleti ég nagy hegyekre hajlik,
Ott van az én falum, csendes völgy ölében.
Nagy világ lármája oda el nem hallik,
Élnek a lakói csendesen, békében.

Járjak tengeren túl, hallom a harangját,
Világ végéről is szinte látva látom,
Amint elindítja lágy, ezüstös hangját
S hívogat, csalogat: jer haza, barátom!

Oh, de rég láttalak, fehér falú házak!
Oh, de rég láttalak, kis falum határa!
Messze, messze tőled minden perc egy század,
Könnybe borul szemem neved hallatára.

A ház, hol születtem, összeomlott régen,
Édes jó szüleim sírban porladoznak,
Mégis te vagy legszebb a földkerekségen,
Gondjaim egyedül benned oszladoznak.

Földedből ne volna enyém talpalatnyi,
Szívem még akkor is hozzád vágyakoznék.
Jó szónál egyebet ha nem tudnál adni,
E szív tebelőled el nem kívánkoznék.

Nem vágyakodom én világ pompájára,
Kedvesebb itt nékem egy szál réti virág;
S a göröngy, mely hullott szüleim sírjára,
Drágább a szívemnek, mint az egész világ.

Oh, szép kicsi falum, csak már láthatnálak,
Hallanám közélről harangod csengését!
Oh, te föld, te szent föld, bár csókolhatnálak,
Hallanám, hallgatnám kebled pihegését!

Nincs itt maradásom nagy város zajában,
Megyek már! Megyek a nagy csendességbe!
Nem szenved már szívem az ő nagy bajában,
Mintha csak indulna örök üdvösségbe!

SZABOLCSKA MIHÁLY
(Tiszakürt, 1861. – Temesvár, 1930.)

A GRAND CAFÉBAN

Sír a nóta, magyar nóta,
Muzsikálnak este óta
Messze, messze, idegenben,
Mesebeli tündéerkertben,
Egy párisi fogadóba,
Fogadóba'!

Mennyi érzés, mennyi bánat,
Szíve van tán a nótának,
Oly szomorún sírdogálja;
Miben áll a mulatsága
Kondoroson a bojtárnak,
A bojtárnak.

A teremnek minden lángja,
Mintha pásztortűzzé válna...
– Csak itt lent a cifra lányok,
Fényes urak, asszonyságok
Nem figyelnek a nótára,
A nótára!

Nevetgélnek, beszélgetnek,
De ők arról nem tehetnek.
Tudja a jó Mindenható,
Mi is azon sírni való:

Hogy a ménes ott delelget,
Valahol egy csárda mellett,
Csárda mellett!

SAJÓ SÁNDOR

(Ipolytság, 1868. – Budapest, 1933.)

MAGYARNAK LENNI

Magyarnak lenni: tudod, mit jelent?
Magasba vágyva tengni egyre – lent;
Mosolygva, mint a méla őszi táj,
Nem panaszkodni senkinek, mi fáj;
Borongni mindig, mint a nagy hegyek,
Mert egyre gyászlik bennünk valami
Sokszázados bú, amelyet nem lehet
Sem eltitkolni, sem bevallani.
Magányban élni, ahol kusza árnyak
Bús tündéreként föl-fölsírdogálnak.
S szálaiból a fájó képzeletnek
Fekete fényű fátylat szövögetnek...
És bús és gyászt és sejtést egybeszöve
Ráterítik a titkos jövőre...
Rabmódra húzni idegen igát,
Álmodva rólad: büszke messzi cél,
S meg-megpihenve a múlt emlékinél,
Kergetni téged: csalfa délibáb!
Csalódni mindig, soha célt nem érve.
S ha szívünkben már apadoz a hit:
Rátakargatni sorsunk száz sebére
Önámításunk koldusrongyait...
– Én népem! múltba vagy jövőbe nézz:
Magyarnak lenni oly bús, oly nehéz!

Magyarnak lenni: tudod, mit jelent?
Küzdelmet, fájót, végesvégtelent.
Születni nagynak, bajban büszke hősnek.
De döntő harcra nem elég erősnek:
Úgy teremtni erre a világra,
Hogy mindig vessünk, de mindig hiába,
Hogy amikor már érik a vetés,
Akkor zúgjon rá irtó jégverés...
Fölajzott vággyal, szomjan keseregve
A szabadító Mózeszt várni egyre:
Hogy porrá zúzza azt a színfalat,
Mely végzetünknek kövült átkául
Ránk néz merően, irgalmatlanul,
S utunkat állja zordan, hallgatag...
Bágyadtan túrni furcsa végzetünk,
Mely sírni készítő tréfát űz velünk,
S mert sok bajunkat nincs kin megtorolni:
Egymást vádolni, egymást marcangolni!
– Majd fojtott kedvünk hogyha megdagad,
Szilajnak lenni, mint a bércpatak,
Vagy bánatunknak hangos lagziján
Nagyot rikoltni: hajrá! húzd cigány! –
Háborgó vérrel kesergőn vigadni,
Hogy minekünk hajh! nem tud megvirradni,
Hogy annyi szent hév, annyi őserő,
Megsebzett sasként sírva nyögdelő,
Miért nem repülhet fönn a tiszta léghen,
Munkás szabadság édes gyönyörében, –
Hogy miért teremtett bennünket a végzet
Bús csonkaságnak, fájó töredéknek!
Tombolva inni hegyeink borát,
Keserveinknek izzó mámorát,

S míg szívünkben a tettvágy tüze nyargal,
Fölbúgni tompa, lázadó haraggal –
S amikor már szívünk majdnem megszakad:
Nagy keservünkben,
Bús szégyenünkben
Falhoz vágni az üres poharat...
– Én népem! múltba vagy jövőbe nézz:
Magyarnak lenni oly bús, oly nehéz!

De túl minden bűn, minden szenvedésen,
Önérzetünket nem feledve mégsem,
Nagy szívvel, melyben nem apad a hűség,
Magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!
Magyarnak lenni: nagy s szent akarat,
Mely itt reszket a Kárpátok alatt.
Ha küszködőn, ha szenvedőn, ha sírva:
Viselni sorsunk, ahogy meg van írva;
Lelkünkbe szíva magyar földünk lelkét,
Vérünkbe oltva ősök honszerelmét,
Féltőn borulni minden magyar rögre,
S hozzátapadni örökön-örökre!

ADY ENDRE

(Érmindszent, 1877. – Budapest, 1919.)

A FÖL-FÖLDOBOTT KŐ

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágynak s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomoruan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék,
Százszor is, végül is.

JUHÁSZ GYULA
(Szeged, 1883. – Szeged, 1937.)

A TÁPAI KRISZTUS

Az ország útján függ s a földre néz,
Arcán szelíd mosoly a szenvedés.

A falu népét nézi csöndesen,
Amint ballagva munkából megyen.

Az ősi népet, mely az ősi föld
Zsellére csak és várja az időt,

Mikor saját portáján úr leszen,
Mikor az élet néki is terem.

A magyar Krisztus, a falusi szent
Hiszen nekik is megváltást izent.

Olyan testvéri áldással tekint
Feléjük és biztatja híveit.

Feje fölött a nyárfa is magyar,
A fecske is és egy a zivatar,

Mely őt paskolja s a falut veri
És folyton buzgó öt szent sebei

Nem a magyarság sorsát hirdetik?
És ki segít már, ha ő sem segít?

(1923)

HARSÁNYI LAJOS

(Nagyigmánd, 1883. – Győr, 1959.)

VERS AZ ÉGI ASSZONYHOZ

Most kell elmondanom,
mit eddig még nem mondhattam el én,
de lefutott a legszebb hullócsillag:
már túljutottam életem delén.
Elmondom hát, hogy zordon életemnek
Te voltál mindig élő csillaga,
titok voltál, az egyetlen öröm,
a tiszta szerelem maga.
A szőke méhek már neved dönögték
gyermekkorom kék gyermekablakán,
úgy tündököltél életem felett,
mint jégvert kert felett a hold talán.
Ezüst tükör volt arcod s benne néztem
kis mongol arcomat naponta,
hajadat Isten, a roppant Takács
a felkelő nap aranyából fonta.
Az ajkad, áttetsző szőlőszem: piros ékkő
és lábaid alatt arany minden göröngy,
a kisdéd Jézus úgy függ karjaidban,
mint kagylóban a gyöngy.
Sokat szenvedtem én és árva népem
e baljós tájon egy évezred óta,
az életmécsünk azért nem aludt ki,
mert pisle lángját égi kezed óvta.
A francia, a lengyel és a belga
sok nagy bajában lábaidhoz csúszott,
de nem dicsérte senki nevedet úgy, mint

a Bakonyban a celli búcsúsok...
Szeret a szél, a tenger és a Montblanc,
szeret a dörgő naprendszer az égen,
de senki nem szeret úgy téged, mint
én és az én kis árva, rongyos népem.

BABITS MIHÁLY

(Szekszárd, 1883. – Budapest, 1941.)

HAZÁM!

A HÁZ

Röpülj, lelkem, keresd meg hazámat!
Áll a régi ház még, zöld zsalúja
mögött halkul anyám mélabúja:
ősz hajú, de gyermekarcú bánat.
Röpülj, lelkem, keresd meg hazámat!
Itt a szoba, melyben megszülettem,
melyet szemem legelőször látott;
itt a kert, amelyben építettem
homokból az első palotákat.
Amit én emeltem, mind homok volt:
de nagyapám háza biztos áll még
s éveimből, e fojtó romokból
hogyan révébe meneküljek, vár még.

A VÁROS

Kelj fel, lelkem, keresd meg hazámat!
Nem egy szűk ház, az egész kis város
mint egy archipelagus vár nyájas
zöldje közt a tenger akácfának.
Szállj ki, lelkem, keresd meg hazámat!
Ott a szőlőhegy, a tömzsi prэшáz,
mely előtt ülve ha szertenéztem,
dallá ringott bennem kétség és láz
s amit láttam tejszín napsütésben,

mind hazám volt! Lenn az utca híven
nyúlt alattam, mint a futószőnyeg
és a dombsor hullámozott, mint szívem,
halkan hullva égig a mezőnek.

AZ ORSZÁG, MAPPA SZERINT

Röpülj, lelkem, keresd meg hazámat!
Enyhe dombsor, lankatag magyar föld!
S az a róna túl már a Nagy-Alföld
szemhatártól, ahol a nap támad.
Röpülj, lelkem, röptöld át hazámat!
Szemhatártól szemhatárig, s újra
merre emléked, a halk selyempók
vonja szálát, szállj a rónán túlra,
s át hol állnak a bolond sorompók:
és akármit ír a kard a rögre,
lankád mellől el ne bocsásd bérced:
ha hazád volt, az marad örökre;
senki sem bíró, csak ahogy érzed!

AZ IGAZI ORSZÁG

Szállj ki, lelkem, keresd meg hazámat!
Oly hazáról álmodtam én hajdan,
mely nem ismert se kardot, se vámot
s mint maga a lélek, oszthatatlan.
Álmodj, lelkem, álmodjad hazámat,
mely nem szorul fegyverre, se vértre,
mert nem holt rög, hanem élő lélek.
Galamb álom! s rókák rágtak érte;
odu-féltő kapzsi szenvedélyek.

Az én álmom sohse legyen róka!
Az én tanyám magassága védje!
Lelkem madár, tág egek lakója,
noha mindig visszajár fészkébe.

EURÓPA

Röpülj, lelkem, röpdül túl hazámat!
Hogy röpdültem egykor! Tornokok szálltak,
Mont Blanc süllyedt, narancsfák kínáltak,
láttam népet, mordat és vidámat:
így találtam nagyobbik hazámat.
Rómát fiús tisztelettel jártam,
mintha őseim várossa volna
és Avignon nevetett, mint Tolna,
vígán fürdött egyazon sugárban
és egy lélek font be néptől népíg
messze földrészt eleven hálába:
egy lélek, egy ország végtől-végíg
magát-tépő hazám: Európa.

A GLÓBUS

Röpülj, lelkem, tágítsd még hazámat!
Mily kicsiny a Föld! Mily csöpp melegség
fészke a zord Űrben! Bús kerektség!
Szigete a tér Robinsonának!
Óh, röpdül át kis csillaghazámat
s míg e hibbant Robinsonok bambán
ölik egymást, szigetük felejtik
és sohasem ér szemük a partig;
te a végső szirt fölé suhanván

a villanyos messzeségbe kémelj,
tán egy ismeretlen sugarat hoz,
amely úgy jön, dallal és reménnyel,
mint dús hajó vén Robinsonokhoz.

EPILÓG

Mégis, lelkem, szeressed hazámat!
Nem neked való az ür hidegje!
Itt a glóbus, a meleg szigetke
s lélekágya szent Európának.
Soha el nem hagyhatod hazámat;
útjaidat akármerre bolygod,
egy országot hordozol magaddal,
veled jön egy makacs íz, egy halk dal
viszed, mint egy kárhozott a poklot;
de haláig, mint ki bűn között él,
várja híven az Éden sugáros
türelme; úgy vár reád a város
és a kis ház, melyben megszülettél.

TOMPA LÁSZLÓ

(Betfalva, 1883. – Székelyudvarhely, 1964.)

LÓFÜRÖSZTÉS

Vasalt paták csattognak a kavicsos parton –
Két székely lovas jó két pár lóval a vízre –
Rögtön le harisnyát, inget – s már benne csobognak.
A víz hamar az állatok sügyéig ér föl,
Sodorná is őket, de szorulnak a térdek,
S működnek a sarkak, fordulást követelve –
A lovak nyúlt nyakkal engednek a parancsnak,
Így fordulnak, megúszva, föl és le nehányszor,
Míg egyik legény rikkant, s hetykén veti hátra:
Szorítsad, Imre! S ez rá: Ne hagyd magad, Áron!
S kacagnak nyersen a játszadozáshoz: –

Majd ezt megunva, kiállnak a part menti sekélybe,
Szikkadni a napra, mely roppant fényt, hevet süt!
Aranypor a sok csepp, megrázkódván az állat!
Így lovukon, szinte helyükre kövülve időznek,
Két szíjas székely, bajviselt, bús, konokarcú –
Fölöttük madár hűz, árnyvető fellegek úsznak –
A dél meg izzóbb –, ők állnak rezzenetlen
Szoborként. Egykor így álltak (ők vagy apáik)
A Prutnál is – így a gránátszaggatta Doberdó
Szikláin – akár Pennssylvania gyilkos levegőjű
Bányáiban, s álltak, ahol csak állniok kellett,
Keserű daccal, a sorsnak szembeszegülve.

S én nem tudom a sorsot, mit tartogat még ezutánra?
E végzetes ég alatt lesz-e még öröm?
De tudok annyit, hogy ha öröm helyett
Tüzes mennykövek szakadnak is itt le,
– Míg gyászosan évek százai húznak el –
Ők örömtelenül is, ha kínba tébolyodottan:
Itt fognak állni, örökké – hogy Imre szorítja,
Áron pedig... Áron nem hagyja magát!

GYÓNI GÉZA

(Gyón, 1884. – Krasznajarszk, 1917.)

CSAK EGY ÉJSZAKÁRA...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
A pártoskodókat, a vitézkedőket.

Csak egy éjszakára:

Akik fent hirdetik, hogy – mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek,

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
Gerendatöréskor szálka-keresőket.

Csak egy éjszakára:

Mikor siketítőn bőgni kezd a gránát
S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák,
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize kicsap a vén Visztulának.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket.
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.

Csak egy éjszakára:

Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Úgy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, ó iszonyú omlás –
Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A hitetleneket s az üzérkedőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket.

Csak egy éjszakára:
Vakító csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San-folyó tükrébe,
Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sírva sikoltsák: Istenem, ne többet.

Küldjétek el őket csak egy éjszakára,
Hogy emlékezzenek az anyjuk kínjára.

Csak egy éjszakára:
Hogy bújnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna;
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiáltná bőgve: Krisztusom, mi kell még!

Krisztusom, mi kell még! Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!

Hogy esküdne mind-mind,
S hitetlen göggyében, akit sosem ismert,
Hogy hívná a Krisztust, hogy hívná az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!
– Csak egy éjszakára küldjétek el őket.

(Przemyśl, 1914. november)